

dr Ewa Ziarek

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Nr 3

w Lublinie

POCZUCIE ZMIANY OBRAZU SIEBIE LIDERÓW MŁODZIEŻOWYCH W WYNIKU DZIAŁAŃ EDUKACYJNYCH.

(Artykuł opublikowany [w:] Margasiński A., Zajęcka B. (red.): Psychopatologia i Psychoprofilaktyka. Przejawy narkomanii, alkoholizmu, przemocy, zaburzeń psychicznych w rodzinie i szkole oraz możliwości im przeciwdziałania. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2000, s. 545 – 556)

1. WPROWADZENIE

Współczesna profilaktyka coraz częściej docenia znaczenie działań nieprofesjonalnych, prowadzonych przez wolontariuszy. Dlatego też obok profesjonalnych programów profilaktycznych pojawiają się tzw. podejścia rówieśnicze, w których główna pomoc i wsparcie zapewniana jest przez odpowiednio przygotowanych rówieśników, cieszących się zaufaniem środowiska (Gaś, 1992a). Programy rówieśnicze opierają się na założeniu, że rówieśnicy wywierają silny wpływ (pozytywny lub negatywny) na zachowanie nastolatków i dlatego wykorzystanie pozytywnych oddziaływań rówieśników może być niezwykle skuteczne w przeciwstawianiu się patologii młodzieżowej. Programy rówieśnicze mobilizują młodych ludzi do pozytywnych zmian oraz pomagania sobie i innym przez konstruktywne współdziałanie (Gaś, 1993). Są one najczęściej ukierunkowane na następujące cele:

- 1) Stwarzanie młodzieży możliwości włączania się w działania prospołeczne w swoim środowisku i społeczności lokalnej, umożliwianie im podejmowania decyzji dotyczących ich życia i przyjmowania odpowiedzialności za siebie i swoje otoczenie.
- 2) Rozwijanie u młodych ludzi umiejętności i poczucia kompetencji w zakresie funkcjonowania intrapsychicznego, interpersonalnego i społecznego.
- 3) Uczenie radzenia sobie z negatywną presją rówieśniczą (Gaś, 1993).

Cele powyższe mogą być realizowane przy pomocy różnorodnych programów i działań profilaktycznych. I tak J.D. Floyd wyróżnia pięć podstawowych strategii profilaktycznych:

- informacja publiczna
- edukacja

- trening i wsparcie
- rozwijanie i zmienianie środowiska społecznego i instytucjonalnego
- zmiany przepisów społecznych (Gaś, 1993).

W programach rówieśniczych mogą mieć zastosowanie prawie wszystkie strategie, dostosowane do poziomu funkcjonowania nastolatków.

Przy organizowaniu programu rówieśniczego niezwykle ważną sprawą jest dobór młodych ludzi pełniących rolę liderów oraz określenie ich miejsca i roli w programie. Kolejnym, kluczowym zagadnieniem jest odpowiednie przygotowanie nastolatków do pełnienia ról rówieśniczych liderów. Podstawą takich działań są treningi kształcące umiejętności: aktywnego słuchania, rozumienia komunikatów werbalnych i niewerbalnych, klasyfikacji systemu wartości, rozwiązywania problemów, podejmowania decyzji oraz organizowania programu i kierowania kolegów do specjalistów spoza szkoły (Gaś, 1992b).

Program rówieśniczy nie może funkcjonować bez wsparcia osób dorosłych. Jego działanie musi być kierowane przez szkolnego koordynatora programu. Niezwykle ważna jest też rola rodziców i szkoły.

Sprawny przebieg programu jest uzależniony w znacznym stopniu od tego jak funkcjonują liderzy młodzieży. Wielu psychologów, szczególnie o orientacji humanistycznej uważa, że jednostka działa zgodnie z posiadaną koncepcją własnej osoby. Już A. Adler podkreślał, że postępowanie człowieka wynika z jego mniemania czy poglądu jaki ma o sobie samym i o świecie (Siek, 1983). Pozytywny self concept pozwala na lepsze, efektywniejsze wykorzystanie własnych możliwości i zdolności (Pilecka, 1994). Osoby posiadający pozytywny obraz siebie wyrażający się w dodatniej samoocenie i samoakceptacji cechuje m.in. zaufanie i wiara we własne siły, umiejętność wykorzystania własnych potencjalnych możliwości czy korygowania własnego postępowania pod wpływem krytyki innych osób. Natomiast główną konsekwencją zaniżonej samooceny jest zmniejszenie własnej aktywności i ekspansywności oraz unikanie trudniejszych zadań (Siek, 1983). Stąd też znajomość obrazu siebie liderów młodzieżowych pozwala z jednej strony prognozować efektywność ich działania w programie z drugiej zaś stanowi materiał do analizy procesu zmian w ich rozwoju osobowym.

2. PROGRAM MODYFIKACJI ŚRODOWISKA SZKOLNEGO PRZEZ AKTYWNOŚĆ WŁASNĄ MŁODZIEŻY.

Program ten jest szansą dla uczniów na rozwój własny i zmianę środowiska szkolnego. Jak już wspomniano, jedną z podstawowych strategii profilaktycznych jest rozwijanie i zmienianie środowiska społecznego i instytucjonalnego. Dla nastolatków takim środowiskiem jest szkoła. Ważnym czynnikiem wywierającym wpływ na jakość funkcjonowania środowiska szkolnego i jego modyfikacje jest aktywność samej młodzieży. Niezadowolenie młodzieży z tego jak wygląda współczesna szkoła średnia i jak w niej funkcjonuje przeciętny nastolatek spowodowało, iż uczniowie coraz częściej podejmują działania pomocowe na rzecz swoich rówieśników oraz próbują wykorzystywać możliwości jakie stwarza samorząd uczniowski do zmiany szkoły. Ponieważ w swoich działaniach okazują się mało skuteczni zaczęli poszukiwać pomocy u swoich nauczycieli i między innymi w Fundacji „Masz Szansę” w Lublinie. W odpowiedzi na ich potrzeby został opracowany program szkoleniowy, który się okazał wysoce skuteczny w usprawnianiu działań uczniów i zmienianiu sytuacji szkolnej (Gaś, 1998).

Program Modyfikacji Środowiska Szkolnego przez Aktywność Własną Młodzieży obejmuje różnorodne działania m.in.

- a) badania ankietowe sytuacji szkolnej, identyfikację młodzieży cieszącej się zaufaniem rówieśników oraz kwalifikację uczniów do programu,
- b) tygodniowy obóz szkoleniowy dla młodzieży zorganizowany na zasadach społeczności edukacyjnej,
- c) warsztaty szkolne dla młodzieży i warsztaty dla nauczycieli,
- d) codzienne działania liderów na terenie szkoły monitorowane przez szkolnego koordynatora programu w trakcie comiesięcznych sesji superwizyjnych.

Działania te są w całości replikowane w każdym roku, przez okres 4 lat trwania programu, obejmujący pełny cykl pobytu w szkole jednego rocznika uczniów.

Obecnie program jest realizowany w Lublinie na terenie zespołu szkół, w skład którego wchodzi liceum ogólnokształcące, technikum, zasadnicza szkoła zawodowa oraz technikum po szkole zasadniczej.

Jest on skierowany do całego środowiska szkolnego natomiast szkoleniem zostali objęci liderzy działań pomocnych i aktywności zadaniowej – 24 uczniów, w tym 22 chłopców i 2 dziewczyny. Takie proporcje przedstawicieli obu płci są uwarunkowane specyfiką szkoły. Działania edukacyjne obejmowały 70 godzin zajęć o charakterze treningowo – warsztatowym. Cykl spotkań rozpoczął się od tygodniowego obozu szkoleniowego poza terenem szkoły i miejscem zamieszkania. W czasie jego trwania każdego dnia były realizowane dwie sesje tematyczne ukierunkowane na poznanie siebie, poznanie drugiego człowieka, nawiązywanie z

nim konstruktywnych relacji, udzielanie mu pomocy i wsparcia w sytuacjach trudnych oraz uczenie się skutecznego działania w sytuacjach zadaniowych.

Szczegółowy program obozu obejmował:

- 1) Blok zajęć interpersonalno – integracyjnych prowadzonych w grupach treningowych i w całej społeczności obozu. Koncentrowały się one na autoprezentacji, wzajemnym poznaniu, integracji grupy, nawiązywaniu relacji i uczeniu się współdziałania.
  - 2) Sesje poświęcone analizie i usprawnianiu procesów porozumiewania się – wyrażaniu uczuć, komunikatom werbalnym i niewerbalnym, prawidłowościom komunikowania się, aktywnemu słuchaniu.
  - 3) Blok zajęć na temat radzenia sobie w sytuacjach trudnych, a zwłaszcza podejmowania decyzji, rozwiązywania problemów czy radzenia sobie ze stresem.
  - 4) Ćwiczenia rozwijające umiejętności skutecznego działania w sytuacjach zadaniowych, skoncentrowane na analizie i doskonaleniu zachowań asertywnych, negocjowaniu, doskonaleniu umiejętności kooperacyjnych oraz aktywizowaniu środowiska szkolnego.
- Program szkoleniowy na obozie kończył się sesją informacji zwrotnych, w trakcie której uczestnicy m.in. werbalizowali motywację decyzji włączenia się do programu oraz dzielili się swoimi oczekiwaniami co do przebiegu dalszego szkolenia.

Po powrocie do Lublina odbyły się cztery, cotygodniowe sesje w pomieszczeniach szkoły. Tematyka spotkań wynikała bezpośrednio z zapotrzebowania uczestników oraz specyfiki problemów występujących na terenie szkoły.

W strukturze programu znajduje się również dwudziestogodzinny blok szkoleniowy dla nauczycieli, ale te działania nie są przedmiotem niniejszego opracowania.

Po zakończeniu cyklu szkoleniowego rozpoczęło się codzienne działanie programu, w trakcie którego liderzy, wyposażeni w nowe umiejętności i kompetencje – funkcjonując w sposób bardziej konstruktywny, starają się modyfikować środowisko swojej szkoły. W trakcie comiesięcznych sesji monitorujących korzystają oni z pomocy dorosłych doradców (nauczycieli) oraz szkolnego koordynatora programu,

3. PRZEBIEG BADAŃ I ANALIZA WYNIKÓW.

W celu poznania skuteczności prowadzonych działań edukacyjnych oraz prognoz co do dalszego funkcjonowania programu wykorzystuje się badania psychologiczne m.in. przy pomocy Testu Przymiotników ACL – 37 Gough'a i Heilbruna w autoryzowanym przekładzie Z. Płużek (Wolińska, Drwal 1989, Pilecka, 1994). Test ten pozwala na określenie obrazu siebie

(np. realnego, idealnego oraz w innych potrzebnych wymiarach), poziomu samoakceptacji, identyfikację postaw wobec siebie i wobec badania oraz korelatów osobowościowych potrzeb psychicznych (Pilecka 1994, Porzak 1994).

Procedura badania obejmuje dwukrotne wypełnianie Listy Przymiotników w trakcie którego młodzież odpowiada na pytania „jaki jestem?” i „jaki chciałbym być?”. Pierwsze badanie odbywa się w dniu rozpoczęcia obozu, drugie po zakończeniu całego cyklu szkoleniowego – w tej edycji programu przerwa między badaniami wynosiła 5 miesięcy.

Uzyskane wyniki pozwalają na porównanie zmian w zakresie obrazu realnego i idealnego oraz zidentyfikowanie:

- poczucia zmiany obrazu siebie na skutek działań edukacyjnych,
- oraz tendencji rozwojowych związanych z dalszą twórczą samorealizacją.

W tabeli nr 1 porównane są wyniki w zakresie obrazu realnego uzyskane w pierwszym badaniu (przed szkoleniem) i w drugim badaniu (po zakończeniu cyklu szkoleniowego).

Analizując profil uzyskany w pierwszym badaniu (por. wykres nr 1) można stwierdzić, że uczniowie opisują siebie częściej przy pomocy przymiotników negatywnych niż pozytywnych co wskazuje na obniżoną samoocenę, impulsywność i agresywny stosunek do nieakceptowanych cech osobistych. Przejawiają skłonność do zachowań obronnych w nowych sytuacjach, mają też trudności w spełnianiu oczekiwań w relacjach interpersonalnych. Postrzegają siebie jako osoby poszukujące opieki i wsparcia. Jednocześnie przejawiają potrzebę zwracania na siebie uwagi, którą starają się zaspokoić przy pomocy swojej kreatywności, wrażliwości na piękno i zdolnościom kognitywnym. W myśleniu i działaniu wykorzystują zarówno inteligencję jak i intuicję oraz wyobraźnię twórczą. Posiadają rozwiniętą umiejętność osiągania celów, jednak niecierpliwych ich sprzeciw oraz opóźnienia w zaspakajaniu pragnień. Dlatego też preferują cele krótkoterminowe, których osiągnięcie nie wymaga ciężkiej pracy i determinacji. Nie pociągają ich również działania przywódcze, w których niezbędna jest obowiązkowość i umiejętność realizacji trudnych, odległych celów.

W badaniu powtórnym stwierdzono występowanie analogicznego pod względem kształtu profilu obrazu realnego ze zmianą w nasileniu kilku skal. Zmniejszyła się istotnie tendencja do opisywania siebie za pomocą przymiotników negatywnych, natomiast częściej używano przymiotników pozytywnych.

Świadczy to o wzroście poziomu akceptacji, co daje szansę na zmianę i w efekcie na rozwój osobowy. Istotnie zwiększyło się nasilenie potrzeby kontaktów heteroseksualnych, co wskazuje na wzrost zainteresowania osobami płci przeciwnej ale również życiem, nowymi

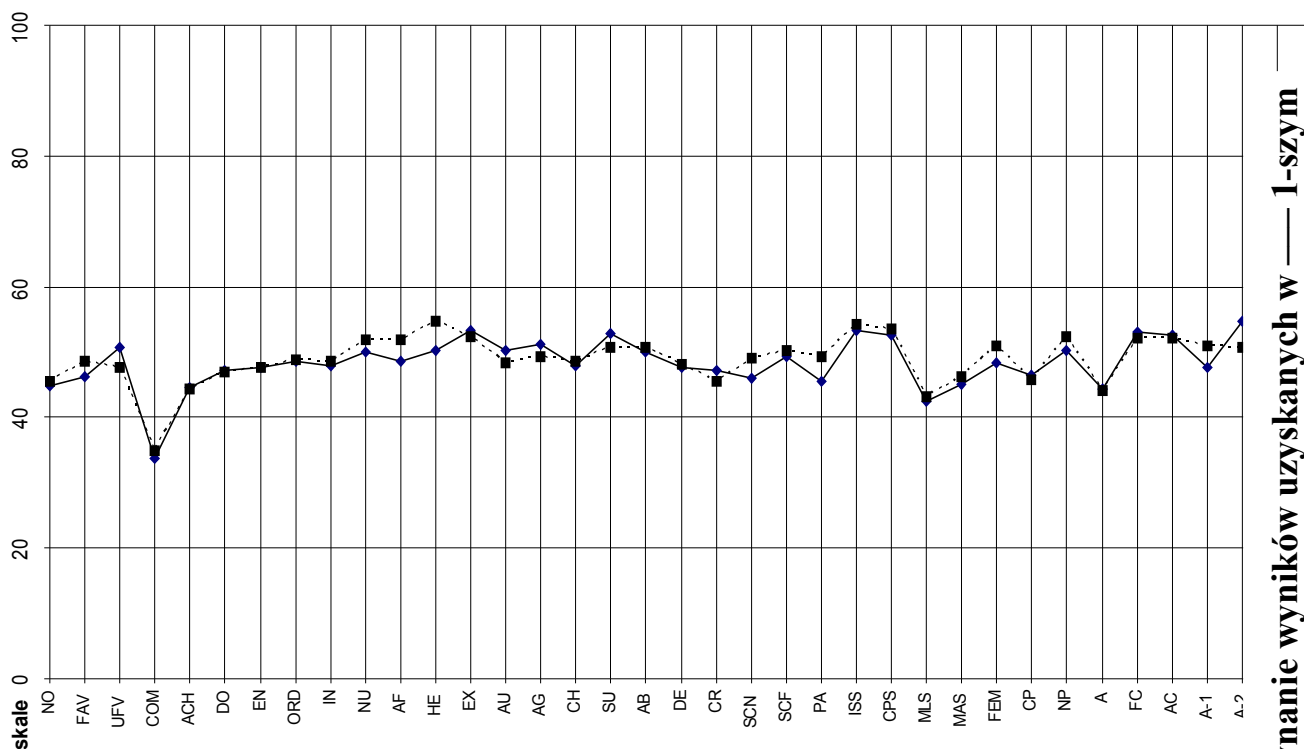
zdarzeniami i otaczającą rzeczywistością. Świadczy to także o większej bezpośredniości i szczerości w kontaktach z ludźmi i potrzebie nawiązywania emocjonalnych relacji z innymi.

Tabela nr 1: Wyniki w teście ACL. Średnie, odchylenia standardowe, istotności różnic pomiędzy realnymi obrazami przed szkoleniem (Badanie I) i po nim (Badanie II).

Skale	Badanie I		Badanie II		t	poz. ist. α
	M	SD	M	SD		
NO	44,81	8,65	45,52	7,58	4,5	0,656
FAV	46,33	7,69	48,52	9,57	1,24	0,231
UFV *	50,81	9,48	47,57	7,54	2,11	0,047
COM	33,71	6,53	34,95	7,58	0,63	0,538
ACH	44,62	10,50	44,28	8,35	0,16	0,877
DO	47,22	10,45	46,95	10,07	0,16	0,878
EN	47,71	10,61	47,61	10,94	0,06	0,956
ORD	48,57	10,88	48,71	10,17	0,08	0,938
IN	47,85	9,18	48,57	7,89	0,34	0,734
NU	50,09	7,76	51,81	8,03	1,09	0,291
AF	48,57	8,63	51,86	9,54	1,89	0,074
HE *	50,24	8,34	54,69	10,18	2,62	0,016
EX	53,33	9,02	52,38	9,78	0,63	0,539
AU	50,24	5,28	48,33	5,86	1,65	0,114
AG	51,14	7,58	49,28	7,58	1,31	0,206
CH	47,81	7,83	48,62	9,09	0,52	0,608
SU	52,90	8,77	50,71	5,88	1,18	0,253
AB	49,90	10,50	50,71	8,16	0,54	0,598
DE	47,66	6,14	48,00	6,14	0,25	0,809
CR	47,28	11,06	45,52	10,22	0,90	0,378
SCN *	46,00	6,67	49,09	6,47	2,35	0,029
SCF	49,24	10,51	50,19	12,15	0,43	0,673
PA	45,57	8,83	49,38	7,38	2,00	0,059
ISS	53,24	9,95	54,23	9,75	0,49	0,627
CPS	52,62	6,52	53,52	4,31	0,56	0,585
MLS	42,47	9,34	43,09	7,05	0,30	0,770
MAS	44,95	12,97	46,33	10,47	0,73	0,473
FEM	48,38	7,79	50,85	9,84	1,25	0,227
CP	46,57	6,56	45,76	7,40	0,55	0,587
NP	50,28	8,12	52,43	9,17	1,28	0,215
A	44,33	8,12	44,05	6,90	0,20	0,844
FC	53,14	9,01	52,14	6,94	0,78	0,442
AC	52,71	8,32	52,05	7,64	0,45	0,657
A-1	47,57	8,77	51,05	7,22	1,95	0,066
A-2	54,71	8,87	50,62	9,58	1,58	0,130
A-3 *	47,95	9,38	55,19	13,32	2,55	0,019
A-4	44,95	7,81	46,90	9,29	0,99	0,333

*poziom ufności 0,05 ;

**poziom ufności 0,01

Wykres nr 1. Porównanie wyników uzyskanych w 1-szym i w 2-gim badaniu w zakresie obrazu realnego.

Nastąpił również istotny wzrost poczucia odpowiedzialności i samokontroli, badani zaczęli doceniać przyjemność jaką może dawać dobre wypełnianie swoich obowiązków i lojalność wobec innych ludzi. Wzrosło również zaufanie do siebie, otwartość wobec innych, tendencja do okazywania uczuć. Nasila się tolerancyjność i uwrażliwienie na sprawy życia codziennego...

W zakresie obrazu idealnego (por. tabela nr 2) w pierwszym badaniu stwierdzono, że przed rozpoczęciem szkolenia liderzy pragnęli postrzegać siebie jako jednostki o pozytywnej samoocenie, otwarte, mające do siebie zaufanie, mimo ciągle silnej postawy obronnej i ambiwalencji wobec innych ludzi. Dążyli do większej sprawności w osiągnięciu celów i osobistym przystosowaniu. Pragnęli polepszyć jakość swojego funkcjonowania zadaniowego m.in. poprzez podwyższenie umiejętności uporządkowanego, wytrwałego działania, upartego dążenia do celu, asertywnego wyrażania swojego zdania, podejmowania inicjatyw i ich realizowania nawet kosztem narzucania swojej woli innym, bez korzystania z pomocy i wsparcia, ograniczając relacje zależności w kontaktach interpersonalnych.

Wykres nr 1. Porównanie wyników uzyskanych w 1-szym i w 2-gim badaniu w zakresie obrazu realnego.

Tabela nr 2: Wyniki w teście ACL. Średnie, odchylenia standardowe, istotności różnic pomiędzy idealnymi obrazami siebie przed szkoleniem (Badanie I) i po nim (Badanie II).

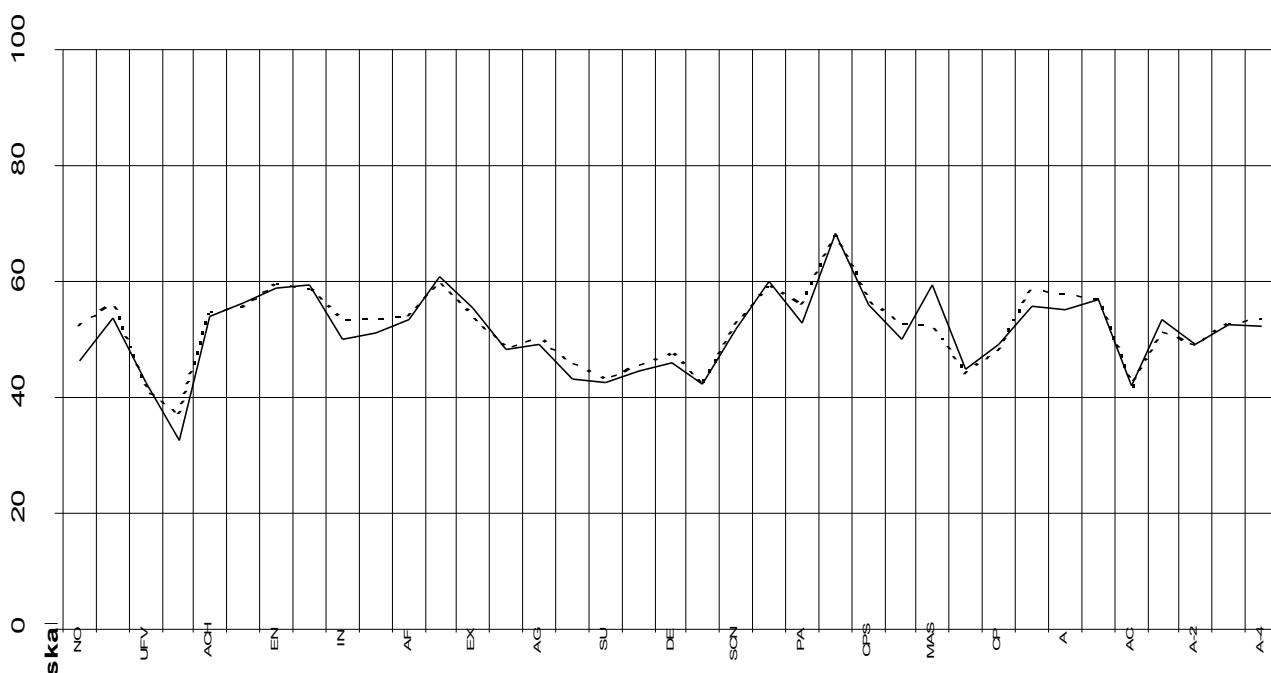
Skale	Badanie I		Badanie II		t	poz. ist. α
	M	SD	M.	SD		
NO	46,38	10,77	52,28	9,83	-1,96	0,067
FAV	53,83	6,84	56,05	6,90	-1,26	0,225
UFV *	42,44	5,00	41,11	4,84	2,75	0,014
COM	32,61	6,16	36,94	7,71	-2,04	0,057
ACH	54,11	4,60	54,50	7,22	-0,26	0,801
DO	56,22	5,57	55,55	7,32	0,43	0,673
EN	58,83	5,78	59,50	8,79	-0,34	0,735
ORD	59,33	7,81	58,55	8,39	0,38	0,708
IN	50,05	7,66	53,05	8,82	-1,49	0,155
NU	51,11	7,33	53,44	7,06	-1,39	0,183
AF	53,55	6,77	53,66	6,33	-0,07	0,948
HE	60,89	9,20	60,11	6,42	0,44	0,669
EX	55,33	5,41	53,72	7,10	0,95	0,355
AU	48,38	4,99	48,33	9,37	0,03	0,977
AG	49,16	4,84	49,94	5,48	-0,52	0,609
CH	43,05	5,74	45,61	7,04	-1,73	0,101
SU	42,44	9,19	42,72	6,24	-0,14	0,891
AB	44,61	7,50	45,39	5,93	-0,41	0,688
DE	45,89	5,90	47,44	7,78	-0,79	0,442
CR	42,33	6,91	42,11	7,45	0,09	0,928
SCN	51,72	5,11	52,33	6,24	-0,41	0,685
SCF	60,05	7,39	59,28	10,13	0,34	0,735
PA	52,78	5,49	55,61	7,46	-1,45	0,164
ISS	68,33	5,55	68,11	8,54	0,12	0,905
CPS	56,11	3,21	56,44	6,54	-0,16	0,883
MLS	49,94	7,02	52,61	8,64	-1,43	0,171
MAS **	59,50	8,91	52,28	5,43	3,93	0,001
FEM	44,83	11,77	44,11	6,70	0,26	0,799
CP	49,05	7,12	48,00	8,20	0,44	0,664
NP	55,78	5,15	58,50	7,63	-1,87	0,079
A	55,22	5,30	57,66	5,30	-1,89	0,077
FC	56,89	3,92	56,83	7,41	0,03	0,976
AC	41,89	5,21	41,61	6,01	0,17	0,864
A-1	53,33	7,21	51,05	6,93	1,07	0,302
A-2	49,05	7,59	48,94	12,48	0,04	0,966
A-3	52,67	9,55	52,67	10,73	0,00	1,000
A-4	52,33	5,67	53,55	9,41	-0,56	0,586

*poziom ufności 0,05 ;

**poziom ufności 0,01

Pragnęli także zwiększyć dyspozycje do nawiązywania kontaktów emocjonalnych zwłaszcza z osobami płci odmiennej a także stabilnych relacji opartych o uznawane wartości, przy jednoczesnym zwiększeniu możliwości spontanicznej ekspresji.

Wykres nr 2. Porównanie wyników uzyskanych w 1-szym i w 2-gim badaniu w zakresie obrazu idealnego.

Wykres nr 2. Porównanie wyników uzyskanych w — 1-szym i w - - - 2-gim badaniu w zakresie obrazu idealnego.

Dążyli do posiadania umiejętności mediacyjnych w sytuacjach konfliktów interpersonalnych, pragnąc jednocześnie zwiększenia nasilenia cech męskich – ambicji, asertywności, tendencji do zdobywania celów siłą. Zaczęło się też krystalizować dążenie do bycia dorosłym, pragnienie, aby dostosowywać myśli, uczucia, działania do rzeczywistości i przejmować na siebie stopniowo obowiązki dorosłego życia

Analizując profil obrazu idealnego w drugim badaniu (por. wykres nr 2) stwierdzono zmiany w nasileniu kilku skal, przy czym większość różnic nie osiągnęła poziomu istotnego statystycznie.

Istotne zmiany zaszły w zakresie dążenia do zmniejszenia liczby przymiotników negatywnych wykorzystywanych do opisu siebie, co wskazuje na silną potrzebę pozytywnej samooceny i samoakceptacji. Ta tendencja świadczy również o dążeniu do akceptacji niepożądanych cech osobistych i konstruktywnego radzenia sobie z własnymi ograniczeniami, co pozwala na lepsze przystosowanie osobiste i samorealizację.

Druga istotna zmiana w obrazie idealnym dotyczyła ograniczenia tendencji do osiągnięcia celów przy pomocy siły. Badani pragną swoją aktywność zadaniową ukierunkować nie tylko na efektywność działań, ale też na drugiego człowieka i jego potrzeby.

Podsumowując, można stwierdzić iż u liderów młodzieżowych uczestniczących w działaniach edukacyjnych wystąpiły zmiany, które koncentrują się wokół kilku wymiarów funkcjonowania intrapsychicznego i interpersonalnego. Dotyczy to zwłaszcza:

- wzrostu akceptacji niepożądanych cech osobistych
- podniesienia samooceny i samoakceptacji
- wzrostu zainteresowania życiem i otaczającą rzeczywistością
- nasilenia potrzeby nawiązywania bezpośrednich kontaktów emocjonalnych z innymi
- zwiększenia kontroli własnego zachowania.

Natomiast tendencje rozwojowe, zidentyfikowane dzięki porównaniu obrazów idealnych przed i po szkoleniu koncentrują się wokół potrzeb:

- wzrostu otwartości i zaufania do siebie
- zwiększenia samoakceptacji i przystosowania osobowego
- ukierunkowania na potrzeby innych ludzi.

Przedstawione wymiary poczucia zmiany i tendencje rozwojowe liderów młodzieżowych pozwalają pozytywnie prognozować ich dalszy rozwój oraz efektywność działania w programie (uwzględniając zwłaszcza fakt, że jest to pierwszy etap jego funkcjonowania).

4. WNIOSKI

Działania edukacyjne dla liderów młodzieżowych, uczestników programu Modyfikacji Środowiska Szkolnego przez Aktywność Własną Młodzieży spowodowały u nich poczucie

zmiany obrazu siebie, które to zmiany koncentrowały się wokół kilku wymiarów funkcjonowania intrapsychnicznego i interpersonalnego.

Zmiana obrazu własnej osoby w kierunku pozytywnej percepcji siebie, wzrostu samooceny i zaufania do siebie oraz poczucia kontroli własnego zachowania sprzyja poczuciu lepszemu przystosowania osobowego i konstruktywnemu działaniu, ukierunkowanemu bardziej na realizację celów niż na chronienie siebie, potwierdzanie własnej wartości czy podnoszenie samooceny (Porzak, 1994).

Nasilenie potrzeby nawiązywania kontaktów emocjonalnych opartych na otwartości i szczerości sprzyja budowaniu pogłębionych relacji interpersonalnych, które w kontakcie pomocnym są podstawą skutecznej interwencji. Dążenie do rozwoju samoakceptacji, otwartości i zaufania do siebie przy jednoczesnym ukierunkowaniu na potrzeby innych ludzi oraz tendencja do niezależności i kreatywności w działaniu są dobrymi prognostykami działań w kierunku zaangażowania w modyfikowanie środowiska szkolnego.

Warto też ponownie zwrócić uwagę na fakt, że jest to pierwszy etap działania programu, który w całości trwa 4 lata. Dlatego też poczucie zmiany skoncentrowane wokół usprawnienia własnego funkcjonowania i rozwoju umiejętności nawiązywania satysfakcjonujących kontaktów interpersonalnych jest adekwatne do wymagań obecnego stadium programu.

Wzrost umiejętności i kompetencji oraz aktywizacja własnych potencjalności, zaowocowały już bardzo konkretnym, wymiernym działaniem liderów na terenie szkoły. W odpowiedzi na konkurs Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży stworzyli oni autorski program działania, zatytułowany „Młodzi młodym”. Zawarli w nim propozycje różnorodnych spotkań tematycznych oraz imprez kulturalnych adekwatnych do potrzeb młodzieży z ich szkoły. Zaplanowali m.in. spotkania na temat zagrożeń płynących ze strony działalności sekt, używania narkotyków, przestępczości nieletnich. W programie znalazł się też konkurs plastyczny, pokaz mody młodzieżowej zaprojektowanej przez zaproszone dziewczęta ze szkoły odzieżowej, a także przegląd szkół walk wschodu. Na jego realizację otrzymali dotację i systematycznie organizowali kolejne imprezy.

Tak więc Program Modyfikacji Środowiska Szkolnego przez Aktywność Własną Młodzieży rozwijając u liderów młodzieżowych umiejętności i poczucie kompetencji w zakresie funkcjonowania społecznego, interpersonalnego i intrapsychnicznego oraz stwarzając im możliwości angażowania się w działania prospołeczne na terenie szkoły, a także wykorzystania nabytych umiejętności w praktyce stanowi szansę dla samorealizacji młodzieży w obszarach ważnych dla niej samej oraz dla środowiska w którym żyje na co dzień. Sprzyja to

konstruktywnemu, zdrowemu stylowi życia nastolatków a także może stanowić wzorzec i jednocześnie wyzwanie dla rówieśników.

LITERATURA:

Gaś Z.B.: Letni obóz terapeutyczny, Pracownia Fundacji „Masz Szansę” Lublin 1992a.

Gaś Z.B.: Program Rówieśniczych Doradców, Pracownia Wydawnicza Fundacji „Masz Szansę”, Lublin 1992b.

Gaś Z.B.: Profilaktyka uzależnień, WSiP, Warszawa 1993.

Gaś Z.B. (red.): Kierunki działań profilaktycznych, „1993” Pracownia Wydawnicza Fundacji „Masz Szansę”, Lublin 1994.

Gaś Z.B.: Modyfikacja środowiska Szkolnego przez Aktywność Własną Młodzieży – program profilaktyczny; materiały niepublikowane, Lublin 1998.

Pilecka B.: Test Przymiotników ACL – 37 jako technika badania osobowości, w: Gaś Z.B. (red.): Kierunki działań profilaktycznych „1993”, Pracownia Wydawnicza Fundacji „Masz Szansę”, Lublin 1994.

Pilecka B.: Koncepcja własnej osobowości a wyniki w nauce, w: Gaś Z.B. (red.) Psychologia Wychowawcza Stosowana. Wybrane zagadnienia, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1995.

Porzak R.: Psychologiczny Trening Adaptacyjny dla młodzieży rozpoczynającej studia – koncepcja, przebieg, efektywność, w: Gaś Z.B. (red) Kierunki działań profilaktycznych „1993”, Lublin 1994.

Siek S.: Wybrane metody badania osobowości, ATK, Warszawa 1983.

Wolińska J.M., Drwal R.L.: Test przymiotników ACL H.G. Gougha i A.B. Heilbruna w badaniach samooceny i percepcji społecznej, w: Drwal R.L. (red): Techniki Kwestionariuszowe w diagnostyce psychologicznej. Wybrane zagadnienia, UMCS, Lublin 1989.